

Hrnčiarске noviny

Venované 600. výročiu prvej písomnej zmienky o hrnčiarstve v regióne Zemplín

júl 2016

V týchto novinách sa dočítate

- Hrnčiarstvo na Slovensku
- Kde sa dá vidieť a „zažiť“ hrnčiarstvo...
- Ako je to s prvou písomnou zmienkou o hrnčiarstve?

- Keramika, fajansa, majolika...
- Súčasnosť keramického remesla
- Vyrába sa ešte pozdišovská keramika?
- Hrnčiarске a majolikové strediská na Slovensku
- Cechy – remeselnícke združenia

- Ako bývali pozdišovskí hrnčiarci?
- Zaujímavosti
- Kalendár podujatí k 600. výročiu prvej písomnej zmienky o hrnčiarstve v regióne

ÚVODNÍK

V roku 2016 sme sa v Zemplínskom múzeu rozhodli pripraviť viacero podujatí, venovaných prvej písomnej zmienke o hrnčiaroch v našom regióne. Jedným zo spôsobov, ako si pripomenúť tradíciu remesla, ktoré na Zemplíne preslávili najmä hrnčiarci z Pozdišoviec, je i vydanie týchto novín.

Sme radi, že stále sa nájdu ľudia, ktorým záleží na udržiavaní a prezentácii kultúrneho dedičstva. Pochopenie sme našli vo vedení mesta

Michalovce, organizáciu niektorých podujatí na seba z väčšej časti prevzalo Mestské kultúrne stredisko v Michalovciach. Za podporu ďakujeme aj neziskovej organizácii Priatelia Zemplína, ktorá už viacero rokov podporuje rôzne aktivity, späté s propagáciou histórie a kultúry zemplínskeho regiónu.

Zemplínske múzeum v Michalovciach má vo svojich zbierkach hodnotnú kolekciu pozdišovskej keramiky, ktorá bude – po rekonštrukcii kaštieľa – určite patriť medzi atraktívne časti novej expozície. V budúcnosti ju chceme ešte zveľadiť, plánujeme tiež ďalšie aktivity, týkajúce sa prezentácie hrnčiarских tradícií na Zemplíne. Verím, že sa nám všetko podarí.

Začítajte sa teda do našich novín a prostredníctvom článkov, ktoré pripravili odborní pracovníci slovenských múzeí, obohaťte svoje poznanie o oblasť keramickej výroby v rôznych regiónoch našej krajiny.

Mgr. Maroš Demko,
riaditeľ Zemplínskeho múzea v Michalovciach

Hrnčiarstvo na Slovensku

Hlina je na prvý pohľad celkom obyčajný, nenápadný materiál.

Táto neživá hmota však dokáže v rukách majstra hrnčiara oživiť. Je priam fascinujúce sledovať, ako sa mu poddáva a mení svoj tvar, ako z nej dokáže vytočiť alebo vymodelovať jednoduchý a pritom dokonale predmet. Práca hrnčiara si vyžaduje zručnosť, premýšľanie a dôvtip. Z mazľavej ílovej zeme vytvára veci, ktoré nielen slúžia, ale zároveň prinášajú aj potešenie.

V tom spočíva krása a jedinečnosť hrnčiarскеho remesla.

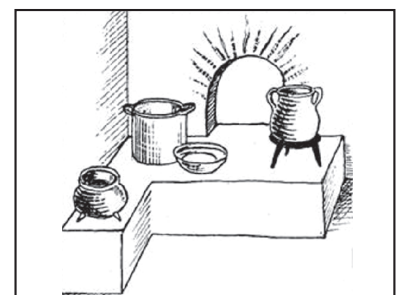
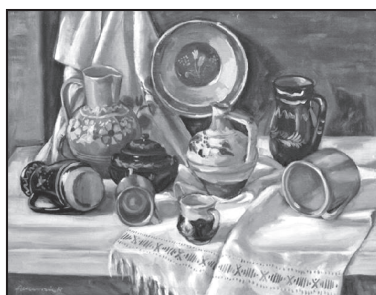
Keramika sprevádza človeka na jeho ceste dejinami odnepamäti. Hrnčiarci vyrábali potreby každodenného života – stavebný materiál, úžitkový riad, ozdobné i náboženské predmety. Spracovanie hlíny vekmi prešlo mnohými obmenami, no základné postupy zostali zachované až do súčasnosti.

Hrnčiarске výrobky slúžili na úschovu potravín, varenie a pečenie, stolovanie a prenos jedál. Bez hlinených hrncov, mliečnikov, rajníc, džbánov, mís, tanierov, pekáčov, svietnikov či sväteničiek sa

nemohla zaobiť žiadna domácnosť. Boli súčasťou všedného i sviatočného dňa. Viaceré výrobky slúžili aj pri rôznych činnostiach v hospodárstve – napr. včelárske dymáky alebo napájadlá pre hydinu. Popri hlavnej, vyslovene úžitkovej práci sa hrnčiarci príležitostne, vo chvíľach pohody, venovali tiež figurálnej tvorbe – najmä deťom sa tak zavďačili milými keramickými hračkami.

Význam hlíny pre každodenný život človeka sa začal zmenšovať, keď výrobky klasického hrnčiarstva postupne nahradili priemyselne vyrábané výrobky z nových materiálov. Tradičná keramika nás ale neopustila, v inej podobe a inom spracovaní, nachádza svoje uplatnenie aj dnešných časoch. Spojenie prírodného materiálu, krásy ručnej práce a remeselného fortieľu majstrov hrnčiarov je tak na Slovensku stále prítomné a hodné obdivu. Príbeh „oživenej“ hlíny tak pokračuje i naďalej...

Mgr. Eva Ševčíková,
ULUV

Kde sa dá vidieť a „zažiť“ hrnčiarstvo...

I napriek tomu, že počet výrobcov hrnčiny a majoliky klesá, tradícia keramického remesla stále pretrváva, a to vo forme rôznych voľnočasových aktivít a kurzov; hrnčiarских majstrov možno tiež vidieť na jarmokoch, prípadne na iných kultúrno-spoločenských alebo osvetových podujatiach.

Výrobky tradičného hrnčiarstva z územia celého Slovenska možno nájsť aj v expozíciách Etnografického múzea Slovenského národného múzea v Martine, doklady majstrovstva miestnych hrnčiarov uchováva i väčšina regionálnych múzeí, niektoré zbierkové inštitúcie sa dokonca priamo špecializujú na keramiku.

Kde sa dá hrnčiarstvo vidieť a „zažiť“? Kto dnes vyrába keramiku? Aký je názor odborníkov a ľudí, pôsobiacich v tejto oblasti, na súčasný stav produkcie tradičnej keramiky na Slovensku?

Pukanec

Kde sa dá vidieť hrnčiarstvo?

• Hrnčiarске múzeum Jána Franka v Pukanci (tradičný i nový sortiment)

Kde ho možno „zažiť“? Levické hradné slávnosti (polovica júna)

Pukanské remeselnícke trhy (začiatok júla)

Kto vyrába keramiku? Peter Schvarc, Tomáš Frank, Milan Mezei (Uhliská)

Názor na súčasný stav? „Niektorí súčasní pukanskí hrnčiarci zachovávajú, popri moderných typoch nádob a suveníroch, i tradičné tvary a farebnosť, typickú pre túto lokalitu.“ (Zuzana Ivanická)

pokračovanie na str. 6

Keramika, fajansa, majolika...

Keramika sa postupom času rozčlenila na niekoľko odvetví – napr. na hrnčiarску, fajansovú, kameninovú alebo porcelánovú výrobu. Rozdiely medzi nimi určuje technológia výroby a použitie materiálov. Kvôli lepšej orientácii (aj v ďalších článkoch) uvádzame krátky opis rôznych techník.

Keramika – ide o súhrnné označenie pre všetky výrobky, vyformované z hliny a vypálené v peci pri rôznej teplote; najväčšie zastúpenie má úžitková keramika, menšiu časť produkcie tvorí figurálna keramika.

Hrnčiarstvo (hrnčina) – výroba keramiky z ílov a farebne sa páliacich zemín, znečistených inými prímiesami (tie určujú teplotu vypálenia v rozmedzí 950 až 1000 °C). Pôvodne sa vyrábalo modelovaním v ruke, neskôr s využitím hrnčiarkeho kruhu alebo tvarovaním pomocou foriem.

Zadymovaná (čierna) keramika – neglazovaná hrnčina, vypaľovaná v poľnej peci v redukčnom, zadymenom ovzduší. (sadze, usadené v póroch, robia nádobu sčasti nepórovitou).

Fajansa – dva razy vypaľovaná keramika z jemnej hliny (uvedený názov je spätý s talianskym mestom Faenza, ktoré bolo už v 14. storočí najvýznamnejším strediskom jej výroby a vývozu). Na porézny biely alebo slabozafarbený črep sa nanáša krycia olovnato-cínová glazúra rôznej farebnosti (najmä biela), na ňu je po zaschnutí ručne maľovaný dekor farbami vysokého žiaru, teplota výpalu je 1 000 až 1 100 °C.

V Európe po prvý raz priviedli tento druh keramiky na vysokú technologickú úroveň v maurskom Španielsku v prvej polovici 15. storočia. Odtiaľ tovar vyvážali do Talianska cez ostrov Mallorku. Drobným pozmenením tohto názvu vznikol názov majolika.

Kamenina – keramika s dokonale spečeným, nepriepustným a zvonivo tvrdým črepom. Keďže jej nasiakavosť väčšinou nepresahuje 5 %, používa sa v náročnejších podmienkach. Kameninové íly sa upravujú pridaním kaolínu, živca a kremeňa a sú vypaľované pri teplote 1 200 až 1 300 °C.

Porcelán – výrobky s bielym, „vysokoslinutým“. Hmoty na tvrdý

Ako je to s prvou písomnou zmienkou O HRNČIARSTVE?

Listina, vydaná 11. októbra 1416, predstavuje jednu z prvých písomných zmienok o hrnčiarstve na území Slovenska. Poukazuje na významné postavenie hrnčiarске výroby v regióne, pretože hrnčiari zásobovali nielen najbližšie okolie – vlastné panstvo, ale aj širšiu oblasť prostredníctvom trhu v Michalovciach. Ide pritom o zaujímavé zistenie, pretože remeselná výroba ako taká sa od 12. storočia sústreďovala najmä v mestách. V dedinách, resp. na panstvách potom už nezohrávala dôležitejšiu úlohu. Existencia uvedeneho dokumentu ale dokazuje, že postavenie remeselníkov – hrnčiarov na pozdišovskom panstve bolo v rámci širšieho okolia iné, významnejšie.

Vďaka tejto písomnosti, ktorá akoby ukončovala obdobie, dokumentované výlučne hmotnými (keramickými) nálezmi, sa možno dozvedieť o udalosti spred 600 rokov, ako aj o menách dvoch hrnčiarov – „priamych aktérov“ tu opísanej udalosti.

Voľný preklad (pôvodne latinsky písanej) listiny znie:

„Mikuláš Gara, palatín uhorského kráľovstva a sudca Kumánov, sa obracia na Zemplínsku stolicu

nespravodlivo trhovú poplatok, keďže to nemajú povolené.

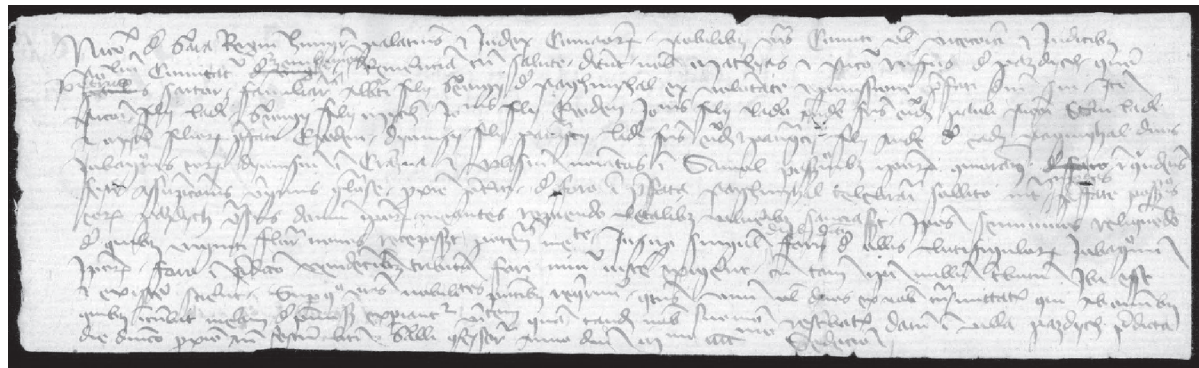
Dané v Pozdišovciach, 11. októbra 1416.“

Dokument je často prezentovaný ako najstarší písomný doklad o hrnčiarstve na území Slovenska. Medzičasom sa ale podarilo objaviť ešte starší zápis – pochádza z roku 1379 a týka sa hrnčiarov v Bratislave.

Navyše, obsah uvedenej listiny do roku 2015 bol často preberaný v tom znení, že účastníkmi udalosti

v Pozdišovciach a angažovanie sa pozdišovských pánov. Určitú úlohu zohral i fakt, že pozdišovská keramika je z nášho pohľadu najvýraznejším predstaviteľom hrnčiarstva na Zemplíne. (Listina z roku 1416 ale nehovorí o tom, kde presne hrnčiarске výroba prebiehala).

Súvislý sled písomných záznamov o hrnčiaroch, bez najmenších obáv nazvaných „pozdišovskí“ (z dediny Pozdišovce), začína koncom 17. storočia.

potom, ako mu Matúš a Mikuláš Rúfus z Pozdišoviec povedali, že Peter, sluha Alberta, syna Juraja z Michaloviec, z rozhodnutia a povolenia svojho spomenutého pána, a taktiež poddani od tých [pánov] Mikuláša, syna Ladislava, Juraja, syna Michala, Jána, syna Eugena, Jána, syna Ladislava, jeho brata Andreja, Pavla, Mikuláša, Štefana, Ladislava a Michala, synov spomínaného Eugena, Dionýza, syna Pongráca, Ladislava, jeho brata, Pongráca, syna Andreja z Michaloviec, zranili dvoch poddaných Dionýza z Krásnoviec a Blažaja zo Šamudoviec, vracajúcich sa domov z obvyklého trhu, konaného v Michalovciach, v chotári spomínaného panstva Pozdišovce, zanechali ich polomŕtvych a vzali od nich 20 zlatých. Okrem toho vraj vyžadujú zakaždým od tých poddaných hrnčiarov, predávajúcich na spomínanom trhu,

boli hrnčiari z Pozdišoviec. Pri písaní publikácie o histórii obce ale daný dokument nanovo preskúmala Mgr. Alena Mišíková, PhD. – archi-várka Štátneho archívu v Prešove, pričom zistila, že v chotári Pozdišoviec boli zbití hrnčiari Dionýz z Krásnoviec a Blažej zo Šamudoviec.

Ako to teda bolo?

Začiatkom 15. storočia – v období, keď bola vydaná listina – do pozdišovského panstva patrili (okrem samotných Pozdišoviec) obce Krásnovce, Šamudovce, Slavkovce, Močarany, Nová Ves a Suché. Spomínaní hrnčiari Dionýz a Blažej tak boli poddanými Matúša a Mikuláša – pánov pozdišovského panstva.

K pôvodnému výkladu listiny teda mohlo viesť niekoľko dôvodov – príslušnosť hrnčiarov aj obcí (Krásnovce, Šamudovce) k pozdišovskému panstvu, spísanie listiny

Odkedy sa vyrába keramika v Pozdišovciach?

Podľa Ester Plickovej – autorky knihy o pozdišovskom hrnčiarstve – počiatky výroby keramiky v Pozdišovciach známe nie sú, nemožno dokázať ani kontinuitu medzi tunajšími archeologickými nálezmi a neskoršou keramickou výrobou. Nájdené nálezy sú však dôkazom, že tu žil človek a vyrábala keramiku. To ale platí pre množstvo obcí a lokalít – nielen Pozdišovce.

Napriek uvedeným faktom je isté, že zemplínske hrnčiarstvo najvytrvalejšie a najvýraznejšie reprezentuje hrnčiarstvo z Pozdišoviec, bez ohľadu na to, koľko storočí histórie mu priznávajú listiny.

Text a preklad listiny:

Mgr. Stanislava Rovňáková,
historička Zemplínskeho múzea
v Michalovciach

porcelán – oproti surovine na mäkký porcelán – obsahujú viac kaolínu a menej živca, pália sa tiež pri vyššej teplote (1 350 – 1 450 °C); mäkký porcelán, využívaný hlavne na výrobu úžitkového tovaru, si vyžaduje menšiu teplotu výpalu (1 250 – 1 350 °C).

Terakota (z talianskeho „terra cotta“, čiže „pálená hlina“) – porézne výrobky z raz pálenej neglazovanej

a nepatinovanej červenkastej hliny; je známa od praveku, k umeleckej dokonalosti ju priviedli starovekí Rimania. Na výrobu sa používa nízkotavná hrnčiarске hlina.

Íl – vzniká zvetrávaním živcových hornín na častice menšie ako 0,002 mm. Používa sa (v závislosti od svojich vlastností) na rôzne výrobky (kameninové, pórovinné

či belninové, kachľové, žiaruvzdorné, hrnčiarске alebo tehliarske).

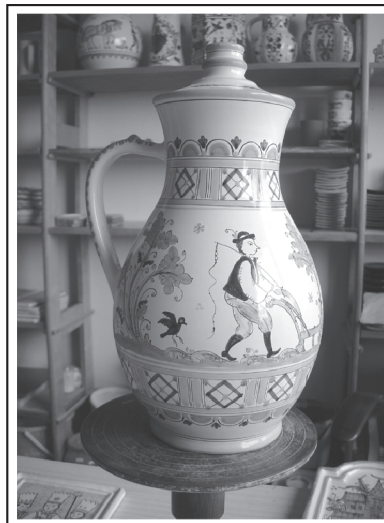
Črep – základný výrobok, zhotovený z hliny, na ktorý sa maľuje hlinkami, engobami; črep a maľba môžu byť ešte pokryté glazúrou.

Mgr. Eva Ševčíková,
ÚLUV

SÚČASNOSŤ KERAMICKÉHO REMESLA

Modranská keramika

Tradičia výroby západoslovenskej ľudovej majoliky sa sformovala z habánskej keramiky vo viacerých lokalitách (napr. Boleráz, Dechtice či Sobotište) – jej podobu ale najviac ovplyvnilo výrobné stredisko v Modre. Už v roku 1883 tu bolo založené Keramicko-priemyselné učilište, do dnešných dní tiež vyrába Slovenská ľudová majolika (v čase najväčšieho rozkvetu, v 70. a 80. rokoch 20. storočia, tu pracovalo viac ako 300 ľudí).

Keď sa po roku 1989 obnovila možnosť samostatnej výroby, vznikli rôzne dielne, produkujúce výrobky blízke modranskej majolike, ale zaznamenaný bol i návrat k starším vzorom, odklon od majoliky k hrnčine,

kamenine, drobnej suvenírovej výrobe alebo autorskej figurálnej tvorbe.

V Modre tiež v roku 1994 vznikol Cech slovenských keramikov, ktorý sa navonok prezentoval hlavne výstavami.

Počet dielní, ktoré produkujú výhradne majoliku tradičných tvarov a dekorov, stále klesá. Aj výrobné družstvo Slovenská ľudová majolika prešlo náročným ekonomickým obdobím, zredukovali sa výrobné priestory i počet zamestnancov (na 22 v roku 2012). Stále si síce uchováva široký sortiment, prejavuje sa v ňom však strnulosť sériovej výroby.

Ďalšie dielne v Modre a Pezinku prevzali manufaktúry spôsob produkcie (a do istej miery aj sortiment) v spomínanom výrobnom družstve.

Odlíšny charakter majú dielne, kde pracujú majstri, ktorých tvorba, hoci sa prispôbuje dopytu, nesie osobitný autorský rukopis. Kvalitné realizácie si ale vyžadujú špecifického zákazníka, znalého vecí. Ideálne je, ak má majster svojho zberateľa, resp. mecenáša, ktorý mu zadáva výnimočné realizácie – inak sa produkcia tradičného majolikového tovaru stáva záležitosťou suvenírového typu. Kupujúcimi sú pritom zahraniční turisti alebo domáci obyvatelia, ktorí napr. zháňajú dary do zahraničia.

Isté špecifikum v rámci keramickej výroby na západnom Slovensku predstavuje tvorba majolikovej figurálnej plastiky, ktorá balansuje medzi umením a remeslom.

Najznámejším predstaviteľom tejto keramiky je I. Bizmayer (za svoju tvorbu získal ocenenie „národný umelec“), medzi výrazné osobnosti patrí aj J. Franko, v súčasnosti sa figurálnej tvorbe venujú M. Liška, M. Hanusková a D. Chalány (ten dosiahol nevšedné majstrovstvo v maľbe na majoliku).

Po roku 1989 na Slovensku opäť ožilo – zásluhou keramikárov – takmer zaniknuté kachliarstvo. Medzi popredných kachliarov sa zaradil J. Franko, uviesť možno aj M. Árendáša a J. Viglaša (ide tiež o vynikajúcich majstrov džbankárov).

Majolika je keramika s výrazne dekoratívnou funkciou. Možno i to je dôvod, prečo je o ňu dnes menší záujem, vyhľadávanými sa stali iné tvary, iné dekory. Hoci má tradičná majolika stále svojich obdivovateľov, je otázne, či ich bude dosť na to, aby tento druh keramiky prežil aj do ďalších dní. Skvelých majstrov je na západnom Slovensku ešte stále dosť. Podoba západoslovenskej majoliky však bude s príchodom ďalšej generácie keramikárov asi celkom iná.

Mgr. Eva Ševčíková,
ÚLUV

Vyrába sa ešte pozdišovská keramika?

S otázkou z názvu príspevku sa v Zemplínskom múzeu v Michalovciach stretávame pomerne často. Záujem prejavujú hlavne návštevníci zo vzdialenejších oblastí Slovenska, ale tiež ľudia, pochádzajúci zo Zemplína, ktorí však žijú inde. V keramike z rodného kraja totiž objavujú osobitné čaro...

V súčasnosti ešte niekoľko majstrov čerpá pri svojej tvorbe zo staršej tradície, hoci väčšina z nich nepochádza priamo z obce Pozdišovce.

Priamym potomkom viacerých generácií pozdišovských hrnčiarov je **Ján Parikrupa**. Pokračuje v majstrovskom diele svojho otca Michala Parikrupu – Šipara a vyrába taniere, misy, krčahy či džbány, ktoré sú zdobené pestrofarebnými kompozíciami, pozostávajúcimi z kvetov, lístkov, vlnoviek a krojovaných postáv.

Jeho brat **Dušan Parikrupa** sa žije v Spojených štátoch amerických, kde nachádza odbyt najmä v prostredí zahraničných Slovákov.

Mimo Pozdišoviec – v Slipekovciach – funguje dielňa **Dušana Labika**. V minulosti pôsobil ako

technolog v podnikoch keramickej výroby (v Michalovciach a Pozdišovciach). Pokúšal sa o obnovenie tradície pomerne málo známeho hrnčiarstva v Budkovciach, v súčasnosti pri svojej produkcii vychádza z pozdišovských motívov. Aj v Michalovciach pôsobí niekoľko výrobcov, späťch s pozdišovskou výrobou. **Lubomír Lipai** popri vlastnom modernom štýle výzdoby využíva i svojsky poňatý karičkový motív. Okrem iného sa mu tiež podarilo – spolu s **Pavlom Magurom** – vyrobiť „špásový džbán“ s výškou 110 cm. Obaja hrnčiari sú výrobcami džbánu vysokého 130 cm, ktorý je registrovaným slovenským rekordom.

Ďalším majstrom „rekordných džbánov“ so vzťahom k pozdišovskej tradícii je **Peter Kočík**.

Keramika zo Zemplína inšpiruje tiež hrnčiarku **Kornéliu Pussovú** z Dunajskej Stredy – svoju figurálnu, i staršími pozdišovskými motívmi zdobenú keramiku, vystavuje aj v Maďarsku.

Mgr. Jozef Hrabovský,
etnograf Zemplínskeho múzea
v Michalovciach

HRNČIARSKÉ A MAJOLIKOVÉ STREDISKÁ NA SLOVENSKU

K dlhodobému rozvoju hrnčiarstva na území Slovenska prispel hojný výskyt surovín, vhodných na výrobu keramiky. Bohaté ložiská hliny, zdroje vzácnych glazúr, blízkosť lesov, poskytujúcich drevo na pálenie – toto všetko malo výrazný vplyv na rozkvet početných mestských a dedinských dielní. Každý región, takmer každá obec mala v minulosti svojich hrnčiarov. Títo majstri sa zvykli združovať do vlastných cechov. Niektoré strediská výroby tiež prekročili – svojím dosahom a významom – lokálny rámec. K najznámejším centrá patrili Pozdišovce, Bardejov, Pukanec, Beluj, Ľubietová, slávnymi hrnčiariskými regiónmi boli hlavne Gemer a Novohrad.

Majolikové strediská

Kým hrnčiarske výrobky slúžili predovšetkým ľudovým vrstvám, dražšia produkcia (zo vzácnejších materiálov) bola zas vyhradená zámožnejším kruhom (tie ich využívali na rôzne rodinné a spoločenské udalosti). Týkalo sa to predovšetkým fajansy, známej i pod názvom majolika.

Ide o bielo glazovanú ušľachtilú keramikú, na ktorú sa zvykli maľovať typické ornamenty – figurálne, zvieracie alebo rastlinné motívy. Jej výrobcom volali džbankármi.

Remeselnú výrobu džbankárskeho riadu zaviedli v 17. storočí na západnom Slovensku novokrstenci – tzv. habáni, ktorí sa na toto územie uchýlili pred náboženským prenasledovaním. Dovtedy keramikú výrobu zabezpečovali výhradne hrnčiari.

Slovenskí džbankári prevzali od habánov vyspelú technológiu, tvary nádob, ako aj výzdobné motívy. Tento, pôvodne „panský tovar“ postupne prenikol i do ľudového prostredia a stal sa súčasťou zariadenia bežných domácností.

Najznámejšie džbankárske strediská boli v Dobrej Vode, Boleráze, Stupave, Sobotišti a Košolnej. Koncom 19. a začiatkom 20. storočia ale väčšina dielní zanikla.

Džbankársku tradíciu v 20. storočí rozvíjala predovšetkým dielňa v Modre. Keramikú produkuje až do súčasnosti – jej sortiment tvoria džbány, tanieri, misy, čepáky, čuty a figurálne plastiky, pričom výrobky majú z väčšej časti dekoratívnu funkciu.

Západné Slovensko – hrnčiarstvo

Hrnčiarstvo na západe Slovenska sa rozvíjalo súbežne s džbankárskou produkciou, prípadne ešte pred ňou. Známe dielne boli v Modre, Pezinku, Trnave, Marianke, Stupave alebo Saštine.

Cechové listiny hrnčiarov v Modre pochádzajú z rokov 1636 a 1642. Majstri sa zameriavali predovšetkým na výrobu čierneho riadu, v neskoršom období bol sortiment hlineného tovaru prispôbený každodennému životu – hustota vidieckeho osídlenia a blízkosť mestských sídel si totiž vyžadovala veľké množstvo kuchynského riadu. Viac ako inde tu boli žiadané vínové džbány, čuty a fľaše (niektoré zdobené výrazným plastickým dekorom), veľké dvojúčehé varné

hrnce, dvojité nádoby, obedáre, pekáče, rajnice a džbány a krčičky na svätenú vodu (súvisí to s pútnic-kými miestami na Záhorí). V domových výklenkoch sa umiestňovali hlinené plastiky patrónov – najmä Madony a svätého Floriána. Produkty tunajších hrnčiariských dielní sa predávali na trhoch, jarmokoch a pútnických miestach západného Slovenska.

Horná Nitra a Turiec

Spomedzi hornonitrianskych a turčianskych stredísk výroby keramiky možno za najvýznamnejšie považovať lokality Nedožery–Brezany, Bojnice, Nitrianske Pravno, Pravenec, Prievidza, Topoľčany–Tovarníky, Tvrdomestice, Zlatníky a Slovenské Pravno.

Zhotovovala sa tu bežná, jednoducho dekorovaná, remeselne dokonale vyhotovená úžitková keramiká. V Tvrdomestiach sa špecializovali na čierne riad.

Orava a Liptov

Prvenstvo medzi oravskými strediskami (Veličná, Krivá, Nižná, Podbiel, Tvrdošín, Trstená) si zachovala Trstená. Užší sortiment (mliečniky, hrnce, džbány a misy), charakteristický temnočervenou egobovou vrstvou s kontrastným, bielobodkovým dekorom, je blízky susednej – poľskej ľudovej keramiky.

Liptovské hrnčiarstvo reprezentovalo niekoľko dielní (Batizovce, Hybe, Okolické, Ružoberok, Štrba, Važec), ktoré vyrábali striedmo farebný úžitkový riad so žltkavo

– a hnedofikáňm dekorom – v druhej polovici 20. storočia ale hrnčiarska výroba na Liptove zanikla. Novohrad

Z novohradských centier výroby keramiky (Halič, Fiľakovo, Divín) sa za najvýznamnejšie dá považovať Halič. Tunajší hrnčiariský cech bol založený v roku 1726 a združoval 58 majstrov, v roku 1900 doň patrilo už 86 majstrov.

Takmer celú miestnu produkciu predstavovali masovo vyrábané praktické predmety – krčahy, hrnce, lieviky, misy alebo tanieri. Kvôli vynikajúcim vlastnostiam (pórovitosť, žiaruvzdornosť, výborné

zanikli na prelome 19. a 20. storočia, niektoré strediská však prežili (Pozdišovce, Bardejov, Prešov, Snina) a vďaka aktivitám ÚĽUV-u sa dočkali nového rozkvetu.

Pozdišovce

Známe centrum výroby keramiky na východnom Slovensku s veľmi starou tradíciou predstavuje obec Pozdišovce (situovaná blízko Michaloviec).

Prvé písomné doklady o hrnčiarstve na pozdišovskom panstve pochádzajú z roku 1416. Obyvateľstvo sa síce zaoberalo najmä poľnohospodárstvom, vždy tu ale bol i veľký počet hrnčiarov. Rozvoj výroby keramiky, okrem vhodných surovín, výrazne podporil aj vznik hrnčiariského cechu v roku 1743. Za výnimočný možno pritom považovať trvale vysoký počet majstrov (napr. v roku 1796 ich v obci pôsobilo 58, v roku 1867 v dedine žilo 61 majstrov a v roku 1950 tu bývalo 51 výrobcov keramiky); hrnčiariským remeslom sa v obci zaoberali celé generácie rodín.

tepelnoizolačné vlastnosti) bola táto keramiká veľmi obľúbená. Jej úžitková hodnota a prístupná cena boli nadradené nad dekoratívno-estetickú funkciu.

K úplnému zániku hrnčiariskej výroby v Haliči došlo začiatkom 60. rokov 20. storočia.

Východné Slovensko

Východné Slovensko bolo posiate hrnčiariskými dielniami – viaceré

Išlo predovšetkým o výrobu prostého úžitkového riadu s charakteristickým jasnočervenou vypáleným panstvom.

V obci sa produkoval zadymovaný alebo zvnútra glazovaný riad pre každodenné použitie, na objednávku hrnčiari vyrábali i keramikú reprezentatívneho či príležitostného charakteru s bohato maľovanou, rytou a vypichovanou výzdobou (18.–19. storočie).

Pre belujskú keramikú bola typická geometrická, kvetinová a figurálna výzdoba – obrysy, vymaľované do bieleho nácrepia, s vyraňovanými farebnými hlinkami.

Anton Drimaj a Mgr. Tatiana Drimaj Recká, M. A., múzeum v Beluji

Pre belujskú keramikú bola typická geometrická, kvetinová a figurálna výzdoba – obrysy, vymaľované do bieleho nácrepia, s vyraňovanými farebnými hlinkami.

Ide o najvýznamnejšie stredisko regiónu s početnými dielniami. Od 16. storočia boli tunajší hrnčiari združení v spoločnom cechu s inými remeselníkmi,

Karičkový motív si následne osvojili takmer všetci hrnčiari, a tak sa stal typickým, výlučne pozdišovským dekorom.

Podľa literatúry spracovala Mgr. Eva Ševčíková, ÚĽUV

ako lokálna mena pre tunajších hrnčiarov v rámci sitnianskeho panstva.

Pre belujskú keramikú bola typická geometrická, kvetinová a figurálna výzdoba – obrysy, vymaľované do bieleho nácrepia, s vyraňovanými farebnými hlinkami.

Pre belujskú keramikú bola typická geometrická, kvetinová a figurálna výzdoba – obrysy, vymaľované do bieleho nácrepia, s vyraňovanými farebnými hlinkami.

Pre belujskú keramikú bola typická geometrická, kvetinová a figurálna výzdoba – obrysy, vymaľované do bieleho nácrepia, s vyraňovanými farebnými hlinkami.

Pre belujskú keramikú bola typická geometrická, kvetinová a figurálna výzdoba – obrysy, vymaľované do bieleho nácrepia, s vyraňovanými farebnými hlinkami.

Pre belujskú keramikú bola typická geometrická, kvetinová a figurálna výzdoba – obrysy, vymaľované do bieleho nácrepia, s vyraňovanými farebnými hlinkami.

Pre belujskú keramikú bola typická geometrická, kvetinová a figurálna výzdoba – obrysy, vymaľované do bieleho nácrepia, s vyraňovanými farebnými hlinkami.

Pre belujskú keramikú bola typická geometrická, kvetinová a figurálna výzdoba – obrysy, vymaľované do bieleho nácrepia, s vyraňovanými farebnými hlinkami.

Pre belujskú keramikú bola typická geometrická, kvetinová a figurálna výzdoba – obrysy, vymaľované do bieleho nácrepia, s vyraňovanými farebnými hlinkami.

Pre belujskú keramikú bola typická geometrická, kvetinová a figurálna výzdoba – obrysy, vymaľované do bieleho nácrepia, s vyraňovanými farebnými hlinkami.

Pre belujskú keramikú bola typická geometrická, kvetinová a figurálna výzdoba – obrysy, vymaľované do bieleho nácrepia, s vyraňovanými farebnými hlinkami.

Pre belujskú keramikú bola typická geometrická, kvetinová a figurálna výzdoba – obrysy, vymaľované do bieleho nácrepia, s vyraňovanými farebnými hlinkami.

Pre belujskú keramikú bola typická geometrická, kvetinová a figurálna výzdoba – obrysy, vymaľované do bieleho nácrepia, s vyraňovanými farebnými hlinkami.

Pre belujskú keramikú bola typická geometrická, kvetinová a figurálna výzdoba – obrysy, vymaľované do bieleho nácrepia, s vyraňovanými farebnými hlinkami.

Pre belujskú keramikú bola typická geometrická, kvetinová a figurálna výzdoba – obrysy, vymaľované do bieleho nácrepia, s vyraňovanými farebnými hlinkami.

Pre belujskú keramikú bola typická geometrická, kvetinová a figurálna výzdoba – obrysy, vymaľované do bieleho nácrepia, s vyraňovanými farebnými hlinkami.

Z techník sa uplatnila tiež metóda rytia a vtlačania. Spomedzi farieb prevládala biela, tehlovočervená, hnedá, okrovožltá a zelená, od konca 19. storočia modrá. Výzdobu často dopĺňali i texty.

Mgr. Zuzana Paulovičová, etnografka Tekovského múzea v Leviciach

Hrnčiarstvo na Gemeri a v Malohonte

V oblasti od Haliče po Plešivec a od Divína po Jelšavu sa postupne vytvorilo 80 – 100 km dlhé a asi 20 km široké územné pásmo, známe výrobou ohňovzdornej keramiky, a to v rámci celej Karpatskej kotliny.

Na Gemeri sa ľudia zaoberali spracovaním hliny už od obdobia staroveku, hrnčiarska výroba tak prešla mnohými zmenami v technologickom postupe výroby. Načerveno vypálená keramiká je známa od 13. storočia, neskôr sa tu rozšírilo nabielené hrnčiarske výrobky.

Prvé záznamy, dokazujúce prítomnosť hrnčiarov v Ľubietovej, pochádzajú z roku 1670.

Vyrábali sa tu najmä úžitkové predmety, ale i okariny či piskory. Remeselníci používali štyri hlinky – bielu, hnedú, červenú a zelenú, výzdobu tvorili biele geometrické motívy na tmavohnedom podklade. Začiatkom 20. storočia sa objavil aj hnedý a zelený dekor na svetlom podklade. Výrobky sa pritom zdobili rôznymi spôsobmi – frkaním štetcom, maľovaním prstom, štetcom, kravským rožkom alebo hlinenou kukučkou.

Hrnčiariský cech, neskôr Hrnčiariský spolok existoval v Ľubietovej aj po prvej svetovej vojne. Od roku 1947 sa tu vyrábala i majolika. V obci fungovalo tiež výrobné družstvo, a to v rokoch 1952–1993.

Mgr. Zuzana Michelčíková, kurátorka, Horehronské múzeum v Brezne

Tajov

Najstarším dokladom o keramiky v tejto obci je zachovaná keramikový výrobok s datovaním z roku 1854. Výroba sa udržala do prvej polovice 20. storočia.

Produkcia bola zameraná na mliečniky, rajnice, tanieri, krpky, čuty a hrnce, vychýrenými sa stali aj „pijacie“ fľašky. Tunajší hrnčiari tiež vyrábali nádoby pre „probovňu“ v hute a drobné hračky ako „hrnčičky“, „šafličky“, pokrievičky, mištičky, tanieriky, „šerblíky“ alebo „mumáky“ na peniaze. Špecialitou boli „svadobné knížky“ – nosilo sa v nich „hriate“ a pili z neho pri svadbe pred kostolom.

Výrobky boli zdobené mramorovaním a bielou vlnovkou pod hrdlom krčahov, z farieb sa používala biela a červená – tzv. „engliš rôt“ (majstri si ju nosili cez hrebeň Kremnických vrchov z fabriky na hlinený riad v Kremnici).

Mgr. Jana Nahádková, etnologička Stredoslovenského múzea v Banskej Bystrici

dokončenie zo str. 1

Kde sa dá vidieť a „zažiť“ hrnčiarstvo...

Gemer

Kde sa dá vidieť hrnčiarstvo?

- Banické múzeum v Rožňave
- Gemersko-malohontské múzeum v Rimavskej Sobote
- Gömöri muzeum Putnok (Gemerské múzeum v Putnoku)
- Múzeá na tzv. Dolnej zemi (táto oblasť bola jedným z hlavných odbytísk výrobkov gemerských hrnčiarov)

Kde ho možno „zažiť“? Letné remeselné tábory a kurzy (organizuje ich Združenie gemerských remeselníkov v Krásnohorskej Dlhej Lúke)

Názor na súčasný stav? „Je vynikajúce, že sa pokračuje v niekoľko stoch tisícročnej tradícii. Pokiaľ mi je známe, ešte aj v dnešnej dobe sa chute najlepšie udržia práve v keramických nádobách. Dúfam, že sa stále nájdu nadšenci, ktorí nenechajú toto remeslo úplne zaniknúť.“ (Martin Kováč)

Kežmarok

Kde sa dá vidieť hrnčiarstvo?

- Múzeum v Kežmarku (keramika zo širšieho okolia, väčšinou pochádzajúca zo zbierky Dr. Greisigera)

Kde ho možno „zažiť“? Medzinárodný festival ľudových remesiel a kultúry Európske ľudové remeslo (ELRO) – aktuálny ročník (8. – 10. júl 2016) bol venovaný i kežmarskému cechu hrnčiarov

Beluj

Kde sa dá vidieť hrnčiarstvo?

- Etnografické múzeum Slovenského národného múzea v Martine – expozícia ľudovej keramiky
- Múzeum belujského hrnčiarstva v Beluji (črepový materiál, bežný úžitkový riad, výrobky miestnej tehelne)

Kde ho možno „zažiť“? Súkromné múzeum v obci (vzniklo v roku 2013 a je zamerané na prezentáciu belujského hrnčiarstva a tehliarstva, ako aj osobnosti farára Gustáva Andreja Štollmanna, ktorý sa zaslúžil o jeho zachovanie; história, spôsob výroby a dekoračné motívy sú tu priblížené prostredníctvom dokumentárneho filmu, možná je i realizácia praktických ukážok vytáčania nádob na replike tradičného kopacieho kruhu a ich zdobenie)

Názor na súčasný stav? „Osud tohto kultúrneho dedičstva mi nebol ľahostajný, a tak som sa rozhodol – krátko po jeho spoznaní – oživiť túto dielňu i po praktickej stránke, snažím sa tradičným spôsobom vyrábať belujskú hrnčinu. Keďže som samouk a výsledky prichádzajú pomaly,

toto hľadanie časti zaniknutej pamäti našich predkov ma obohacuje aj posilňuje v presvedčení, že ako hmotné, tak i nehmotné kultúrne dedičstvo je potrebné chrániť a udržiavať živé.“ (Anton Drímaj)

Lubietová

Kto vyrába keramiku? Anna Štefanovská (bývalá majsterka tunajšieho výrobného družstva) a jej dcéra Martina (obe pokračujú v tradícii ručnej výroby kachlíc, nadväzujúc tak na činnosť družstva), Gustáv Virág zo Slovenskej Ľupče a Zdeno Majer zo Strelníka (ide o učňov Emila Majnholda, ktorí sa zameriavajú na produkciu lubietovskej keramiky), Igor Hudec, Janette Skybová, Martina Benková

Názor na súčasný stav? „Hoci v Lubietovej už zďaleka nepracuje toľko keramických dielní, ako v „zlatých časoch“ rozkvetu tohto remesla, stále tu možno nájsť jednotlivcov, ktorým hlina učarovala natoľko, že sa jej nedokážu vzdať.“ (Zuzana Michelčíková)

Brehy

Kde možno „zažiť“ hrnčiarstvo? V obci sa nachádzajú dve zachované hrnčiarске pece – jedna u Jána Fialu, druhá v Kohlovom dome (ide o remeselnícky dvor, ktorý sa snaží oživiť občianske združenie Hrnčiarске dvor)

Kto vyrába keramiku? Ján Fiala

Západné Slovensko

Kde sa dá vidieť hrnčiarstvo?

- Múzeum slovenskej keramickej plastiky Ľudovíta Štúra v Modre

Kde ho možno „zažiť“? Keramické trhy v Pezinku

Slávnosť hliny – Keramická Modra

Kto vyrába keramiku? Výrobné družstvo Slovenská ľudová majolika v Modre, M. Liška, M. Hanusková, D. Chalány, J. Franko, M. Árendáš, J. Viglaš

Pozdišovce

Kde sa dá vidieť hrnčiarstvo?

- Zemplínske múzeum v Michalovciach (nové expozície, autentické vybavenie hrnčiarске dielne)
- Obecny úrad v Pozdišovciach (pamätná izba, venovaná tunajšiemu hrnčiarstvu)

Kde ho možno „zažiť“? Na viacerých podujatiach (podľa tabuľky na poslednej strane novín)

Kto vyrába keramiku? Ján Parikrupa (Pozdišovce), Dušan Labik (Sliepkovce), Ľubomír Lipai, Pavol Magura, Peter Kočík (všetci Michalovce), Kornélia Pussová (Dunajská Streda)

Cechy – remeselnícke združenia

V mnohých strediskách hrnčiarске výroby tamojší remeselníci nepôsobili iba samostatne, v rámci vlastných dielní, ale združovali sa v cechoch. Tie umožňovali nielen del'bu práce a jej zefektívnenie, mali tiež spoločensko-kultúrny význam. Hrnčiarске cechy pritom existovali aj v mestách a obciach, odkiaľ keramiku dnes už nepoznáme.

Kežmarok

Hrnčiar a kachliar (Ofenmacher) sa v meste spomínajú v roku 1524, neskôr, v roku 1542, tu pôsobil i výrobca tehál (Ziegelbrenner). Kežmarok mal tiež vlastnú tehelnú (uvádza sa v roku 1645, určite však vznikla skôr, lebo už v roku 1610 mal jeden zo senátorov nad ňou dozor).

Cech hrnčiarov (Handwerk der Töpfer, Figulus, Ollator, Töpfer,

Hafner) v meste založilo päť majstrov – Mathis Eisenen, Hans Putz, Ednis Büll, Marten Schwarcz a Ednis Wanthal – v roku 1556.

Učňovská doba trvala 3 roky, majstri museli svojich učňov i šatiť; tovarišov nesmeli odlákať od iného majstra, navyše majster a altknecht (najstarší tovariš) sa museli postarať o vandrujúcich a chorých tovarišov.

Pri majstrovскеj skúške musel adept zložiť predpísaný finančný poplatok a 2 pinty vosku, zhotoviť mal krčah s úzkym hrdlom, vysoký tri piade a dva prsty (asi 60 cm; miery sa však menili), hrniec – tzv. randlík v podobnej výške, rajnicu a jednoduchú bielu lyžicu, pripraviť tiež musel majstrovsku hostinu (ak na ňu nemal peniaze, mohol ju usporiadať do jedného roka).

Hrnčiarci sa spomedzi všetkých kežmarských cechov schádzali najčastejšie – každé dva týždne.

Ich cechovým znakom bol hrnčiarске kruh s krčahom a cechovým dňom turíchny pondelok.

Vyhradili si tiež právo stavať kachle v Kežmarku a okolitých obciach. Keďže hlinu dostávali od mesta zadarmo, každý rok darovali jeho predstavenstvu veľký hrniec na varenie.

Členovia cechu sa museli podieľať i na hasení požiarov v meste, pomáhali aj pri príprave výrobných trhov (mladí majstri takmer všetkých cechov stáli v brnení pri mestských bránach, spolu s mestskými vojakmi); keď v roku 1605 kežmarská mestská rada zverila jednotlivým cechom obranu mestského opevnenia, na hrnčiarov a tkáčov (spoločne) pripadla vysoká veža, zvaná Kavčia, na západnej strane hradu.

Mgr. Marta Kučerová, archeologička a PhDr. Nora Baráthová, historička Múzea v Kežmarku

Rožňava

Hrnčiarci sa v meste prvýkrát spomínajú v roku 1689. Vyrábali rôzne druhy hlinených nádob – hrnce, panvice, krčahy, mliečniky, misky či taniere, vo väčšej miere sa tu pritom uplatnila nekvalifikovaná práca.

Pri rôznych udalostiach v cechu sa používali tzv. cechové insígnie (napr. cechová truhlica, pečatidlo, zástava, tabuľka a pod.)

Zvolávacia tabuľka rožňavského cechu hrnčiarov je zhotovená z mosadze. Na prednej strane sa nachádza vročenie 1755, trojuholníkový „drevený“ nôž (symbolizuje nástroj hrnčiarov) a hrniec s uchami a vrchnákom, umiestnený v strede, označuje majstrovске remeslo. Po oboch stranách tabuľky a v jej spodnej časti, popri pekne vypracovanom ozdobnom ráme, sú tiež zoskupené písmená M, F, L, F, I, M, I, Gy, K a Gy (ide pravdepodobne o iniciálky – začiatkové písmená mien predstaviteľov cechu).

Mgr. Sylvia Holečková, historička, Banické múzeum v Rožňave

Foto: Štefan Fábán

Ako bývali pozdišovskí hrnčiari?

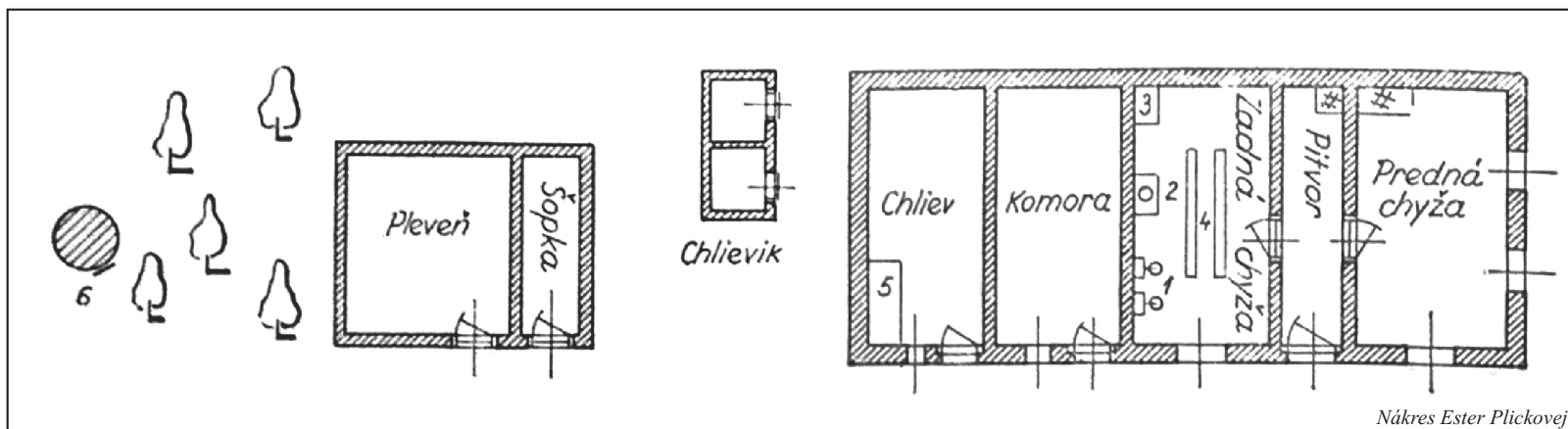
Pozdišovských hrnčiarov dnes – okrem keramiky – pripomína i niekoľko stavebných pamiatok.

Zaujímavý je už samotný pôdorys obce Pozdišovce. Jej vyšný koniec zvaný „Vislok“, rozložený po stranách potoka Lipovec, možno považovať za stredoveké sídlo potočného typu. Práve tu zaznamenala Ester Plicková, v 50. rokoch minulého storočia, koncentráciu posledných hrnčiarskych domácností, zatiaľ čo roľnícke domy tvorili zástavbu pozdĺž hradskej Košice – Michalovce. K starším pamiatkam obce patrí i pôvodne gotický kostol, ktorý navštevovali generácie miestnych remeselníkov. Szirmayovský kaštieľ bol sídlom patrónov hrnčiarskeho cechu, neskôr v jeho priestoroch prebiehala hrnčiarska výroba.

Domy pozdišovských hrnčiarov sa navonok nelíšili od bežných sedliackych obydlí v obci či širšom regióne. Vychádzali z trojdielneho členenia, mali vysokú valbovú strechu a boli orientované čelom do ulice. V prednej časti príbytku sa nachádzala obytná izba („chiža“), ktorá bola vykurovaná a slúžila ako kuchyňa i spálňa celej rodiny, za ňou nasledovala sieň („prikľet“) a napokon to bol chliev alebo komora. Neskôr, v 20. storočí, sa pec, teda aj varenie a nezriedka i bývanie presunuli do siene, prípadne až do tretieho priestoru – „zadnej chiži“.

Podľa záznamov zo začiatku 20. storočia bola väčšina domov v Pozdišovciach postavená z dreva. V okolí sú dodnes zachované drevené príbytky so skeletom z dubových trámov a stenami, vyplňanými prútni („patikami“) alebo brvnami v drážkach („palankami“), omazané hlinou.

Nákres Ester Plickovej

Na začiatku 20. storočia bol tretí priestor hrnčiarskych domov náležite vybavenou hrnčiarskou dielňou: pod stenou oproti dverám stáli hrnčiarske kruhy (1), ďalej sa tu nachádzal „mlínok“ na hlinky (2), „mašina“ na mletie hliny (3) a v strede, resp. pri stenách zo stropu viseli police s keramikými výrobkami, ktoré sa sušili pred vypálením (4); „gruba“ (ohrada so zásobou hlinenej suroviny) stávala v kúte chlieva (5), alebo na dvore. Hospodárske budovy hrnčiarov boli – oproti sedliackym – menšie; v zadnej časti niektorých pozemkov sa nachádzala aj vypaľovacia poľná pec („koch“), spoločná pre viacerých susedov (6).

Mgr. Maroš Volovár, OZ VALAL

* ZAUJÍMAVOSTI * ZAUJÍMAVOSTI * ZAUJÍMAVOSTI * ZAUJÍMAVOSTI * ZAUJÍMAVOSTI * ZAUJÍMAVOSTI *

V roku 1978 vyšla séria známok s vyobrazením keramikých figúrok od majstrov z rôznych oblastí Slovenska – predstavené sú tu diela Jána Könyveša z Pukanca, Jozefa Franka z Pezinka, resp. z Modry, Michala Poľaška-Garbara z Pozdišoviec, Ignáca Bizmayera z Modry a Ferdiša Kostku zo Stupavy.

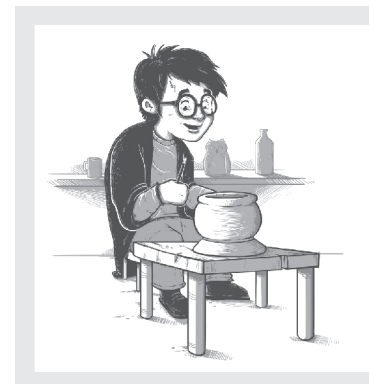
Niektoré obce majú svoje názvy odvodené od hrnčiarstva – uviesť možno Hrnčiarovce, Hrnčiarske Zalužany, Hrnčiarska Ves či menej nápadný názov Lančár. Ich obyvatelia sa totiž v stredoveku špecializovali na výrobu hlineného riadu pre potreby šľachty.

Život hrnčiarov inšpiroval mnohých umelcov. Dej operety Gejzu Dusíka Hrnčiarsky bál je zasadený do prostredia keramikárskych remeselníkov na Záhorí. Súbor Lúčnica zasa stvárnil podobnosť pohybu hrnčiarskeho kruhu a tanca „karička“ v programe Pozdišovskí hrnčiari. I maliari s obľubou zobrazovali hrnčiarske výrobky aranžované v zátišiach, častým motívom však boli i pestré trhy.

Pochádza Harry Potter z hrnčiarskej rodiny?

Slovo „potter“ totiž v angličtine znamená „hrnčiar“. Autorka diela J. K. Rowlingová uviedla v roku 2015 fiktívne podrobnosti o pôvode svojho literárneho hrdinu: „Vo svete muklov (ľudí) „Potter“ označuje človeka, ktorý vytvára hrnce. Čarodejnícka rodina „Potterovcov“ pochádza od čarodejníka Linfreda zo Stinchcombe z 12. storočia, ktorého prezývka „Potterer“ bola časom skomolená na „Potter“. Tento obľúbený roztržitý čudák liečiteľskými službami často pomáhal svojim ľudským susedom. Ľudia ho však považovali iba za neškodného milého pána, ktorý sa len moce, poťka po záhrade so svojimi smiešnymi bylinkami.“

Meno Potter bolo teda skomoleninou prezývky Potterer, ktorá znamenala „ten, ktorý sa poťka, moce“. Českí prekladatelia kníh o mladom čarodejníkovi tiež pôvodne uvažovali o podobe jeho mena ako Jindra Hrnčič...

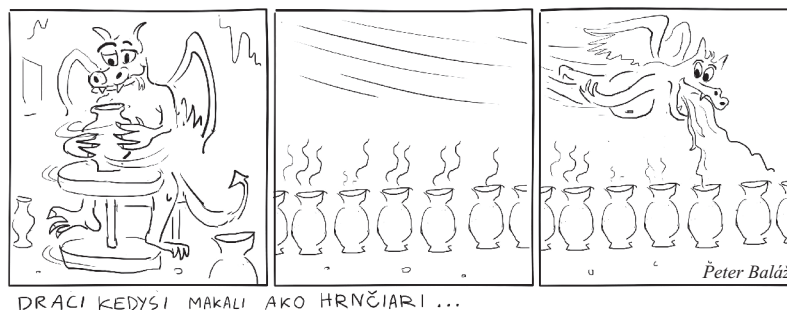

Mgr. Jozef Hrabovský, etnograf Zemplínskeho múzea v Michalovciach

Kalendár podujatí k 600. výročiu prvej písomnej zmienky o hrnčiarstve v regióne

V nasledujúcej tabuľke prinášame prehľad podujatí, resp. akcií, ktoré v roku 2016 boli alebo budú (aspoň čiastočne) venované zemplínskemu hrnčiarstvu.

11. – 28. január 2016	„Zo zbierok Zemplínského múzea“ (výstavu výrobkov ľudového hrnčiarstva a textilu v priestoroch Mestského kultúrneho strediska v Michalovciach dopĺňali insitné obrazy s tematikou dedinského života)
15. apríl 2016	Prednáškový cyklus „Hrnčiarstvo v Pozdišovciach“ (pripravený v rámci Medzinárodného dňa pamiatok; príspevky nielen o pozdišovskom hrnčiarstve v Mestskom kultúrnom stredisku v Michalovciach prezentovali pracovníci zo Zemplínského múzea, z ÚLUV-u, z Krajského múzea v Prešove a z Východoslovenského združenia Valal)
24. jún 2016	„Dni mesta Michalovce“ (tvorivé dielne; stánok hrnčiara; podujatie DIES PRO HONORE CIVITATIS – NA POCTU MESTA, tento rok zamerané na divadelné stvárnenie historických udalostí, súvisiacich s hrnčiarstvom na Zemplíne; otvorenie Galérie pod holým nebom – „Pohľady do minulosti najvýznamnejších osobností Michaloviec“; festival nárečového divadla „Mihaľovski deski“; Od 21. júna 2016 – výstava „Keramika (ne?)známa“ – výrobky hrnčiarov z fondu Zemplínského múzea v priestoroch Mestského kultúrneho zo strediska v Michalovciach;
júl 2016	Vydanie „Hrnčiarских novín“ „Pozdišovské slávnosti“
august 2016	„Zemplínsky jarmok“ v Michalovciach (hrnčiarske tvorivé dielne, ukážky tvorby remeselníkov a predaj ich výrobkov)
1. – 2. október 2016	„Harčarske dni“ v obci Pozdišovce (festival hlíny s rekonštrukciou starého spôsobu vypaľovania výrobkov v poľnej peci – „kochu“; ukážky práce hrnčiarov, ktorí sa inšpirujú tradičnou keramikou; priblíženie „cesty hlíny“ od jej nakopania až k užívateľovi keramiky)
31. december 2016	„Silvestrovská vernisáž“ v Zemplínskom múzeu (tradičné podujatie teraz otvorí výstavu diel súčasných keramikárov a obrazov, inšpirovaných hrnčiarstvom)

Nezisková organizácia **Priatel'ia Zemplína** bola založená v septembri 2014 so zámerom podporovať a propagovať tento región a jeho blízke okolie na Slovensku i v zahraničí.

Aj napriek relatívne krátkej existencii organizácia vyvinula aktivity, ktoré smerovali do príprav osláv 600. výročia prvej písomnej zmienky o hrnčiarstve v regióne. Najväčšiu pozornosť sme venovali plánovaniu akcie „Hrnčiarsky jarmok“, s cieľom pre širšiu verejnosť demonštrovať keramickú tradíciu a pripomenúť si pomaly zachádzajúcu slávu pozdišovského hrnčiarstva. Sme veľmi radi, že naša doterajšia snaha vyústila do vydania týchto Hrnčiarских novín, ktoré práve čítate.

Jedným z cieľov neziskovej organizácie do budúcnosti i naďalej ostáva zorganizovanie stabilnej každoročnej akcie v štýle festivalu v regióne Zemplína, ktorý by podporoval remeslá, typické pre tento kraj. Podobne, ako iné aktivity, aj táto je závislá od dostatku finančných zdrojov, o ktoré sa organizácia neustále uchádza.

V roku 2016 sa nezisková organizácia ešte zapojí do príprav podujatia Karička 2016 (jeho hlavným partnerom je Syräreň Bel Slovensko, a. s.).

Doménou neziskovej organizácie Priatel'ia Zemplína však stále zostáva publikačná činnosť. Svedčí o tom aj nedávno vydaná historicko-popularizačná publikácia s názvom „Zemplínska širava – premena zemplínského vidieka (50 rokov turizmu na Zemplínskej širave)“. V roku 2017 má organizácia v pláne vydanie cudzojazyčnej knihy o Zemplíne, ktorá sprístupní informácie o našom regióne zahraničným návštevníkom.

Organizácia prevádzkuje i vlastnú webovú stránku (www.historiamichaloviec.eu), kde prostredníctvom článkov odborníkov a množstva obrazového materiálu propaguje nielen históriu Michaloviec, ale aj celého regiónu.

Našou túžbou je, aby sa jednotlivci, združenia, spolky, nadácie, organizácie a iné subjekty, ktoré majú skutočný záujem región Zemplína a jeho blízke okolie zveľaďovať, rozvíjať a zviditeľňovať, spojili a každý svojím spôsobom tak dopomohli k synergickému efektu.

O takéto „spojenectvá“ sa budeme usilovať a podporovať ich.

Ing. Miloš Hlohin, riaditeľ neziskovej organizácie Priatel'ia Zemplína

Zemplínske múzeum v Michalovciach

Michalovské múzeum vzniklo v roku 1957 a sídli v priestoroch barokovo-klasicistického kaštieľa šľachticov zo Starého a z Michaloviec.

Inštitúcia sa od svojho založenia zameriava na výskum a dokumentovanie prírody, histórie, kultúry a umenia regiónu Zemplína – špecializuje sa na oblasť zoológie stavovcov, pravekých dejín, cirkevnej histórie, agrárnej etnografie, výtvarného umenia a umeleckých remesiel 19. až 21. storočia.

V národopisnom zbierkovom fonde boli postupne vytvorené ucelené kolekcie hlavne v oblasti remesiel (hrnčiarstvo, kováčstvo, debnárstvo, korytárstvo, tkáčstvo), poľnohospodárstva (maloroľníctvo, vinohradníctvo), spôsobov získavania obživy (rybárstvo), ľudového odevu a ľudového umenia (drevorezby, pastierske výrobky, kraslice); do roku 2014 – do rekonštrukcie hlavnej budovy múzea – tvorili súčasť stálej expozície tradičnej kultúry. Zbierkové predmety boli tiež prezentované na viacerých výstavách – z posledných možno uviesť „Krása veľkonočnej škupinky“, „Návraty k ľudovému umeniu“, „Rybárstvo a pastierstvo juhu Zemplína“, „Vína z nášho regiónu“ alebo „Keramika, textil, insita“.

Zemplínske múzeum od svojho vzniku dokumentuje aj hrnčiarstvo v regióne, predovšetkým pozdišovské. Keramické výrobky inštitúcia pôvodne získavala najmä od ich užívateľov, a to v malých sériách, do zbierok pribudla i malá časť vybavenia hrnčiarskej dielne. Systematickejší prístup v oblasti zberu predmetov a ich prezentácie v národopisných expozíciách bol zaznamenaný na prelome 60. a 70. rokov 20. storočia a v roku 1992, pričom najviac zastúpená je tvorba hrnčiarskeho majstra Michala Parikrupu – Šipara.

Mgr. Maroš Demko, riaditeľ Zemplínského múzea v Michalovciach

Noviny vydané
s finančnou podporou
Mesta Michalovce

Hrnčiarске noviny

Vydavateľ: Priatel'ia Zemplína, n. o., Ružová 1, 071 01 Michalovce. **Kontakt:** priateliazemplina@gmail.com, www.historiamichaloviec.eu
Zodpovedný redaktor: Mgr. Jozef Hrabovský. **Redakčná rada:** Dr. Martin Molnár (predseda), Ing. Miloš Hlohin, PhDr. Milada Tomková, Mgr. Matej Starják, Mgr. Maroš Demko, Mgr. Stanislava Rovňáková. **Jazyková úprava:** PhDr. Bibiána Lojanová. **Foto:** autori, archív ZM. **Grafické prvky:** PhDr. Zuzana Drugová.
Grafická úprava: Jaroslav Mihalko. **Tlač:** Adrián Buraľ – Polygrafia. Nepredajné.